

Rutkowski, Leon

Zestawienie tymczasowych pomiarów, dotyczących charakterystyki antropometrycznej dawnej ludności powiatów plockiego, sierpskiego i płońskiego (z cmentarzysk rządowych)

Światowit 9, 104-108

1911

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

bokości 70 *cm*) proszek z kości; w zachodnim brzegu, a więc prawdopodobnie w nogach znaleźliśmy żelazne obrączki; pałeczek od drewnianego kubelka i żelazne uszy do zaczepiania pałeczka, wszystko to dosyć misternej roboty. Rozkopywaliśmy jeszcze jeden czworobok ku zachodowi od grobu III-go, lecz na jakieś pół łokcia pod powierzchnią nie porosła jeszcze darniń, znaleźliśmy tam całą masę leżących bezładnie kości. Widoczne było to miejsce, w którym kości złożono znalezione, przy zabieraniu z cmentarzyska zwiru.

Groby w tem cmentarzysku, tak jak i w innych cmentarzyskach, znajdujących się w naszych stronach, były ułożone w rzędy; przedmioty archeologiczne przy szkieletach, a więc dzida, nożyki, zausznicze, pierścione, kubek, garnuszek, blaszka bronzowa, nie różnią się od dodatków archeologicznych, znajdowanych w innych cmentarzyskach rzędowych; załedwie jeden garnuszek różnił się nieco swą formą, a mianowicie mocno zaznaczoną szyjką. Szkielety duże i jak można sądzić z jednej, dającej się wymierzyć czaszki, podługnogłowe. I w tem cmentarzysku, tak jak i w innych najdokładniej były zbudowane groby zawierające szczątki osób młodych, prawdopodobnie wskutek wysoko rozwiniętej (u budowniczych tych grobów), miłości rodziców ku dzieciom. Wogóle cmentarzysko święcieckie nie różni się zasadniczo od innych, spotykanych w naszych stronach, czy je jednak zaliczyć do starszych, czy też do młodszych, wobec względnie małego plonu rozkopywania, rozstrzygnąć nie jestem w stanie, tymbardziej, że daleko posunięte zniszczenie kości mogło być spowodowane nieznaczną głębokością grobów.

Dr. Leon Rutkowski.

VIII.

Zestawienie tymczasowych pomiarów, dotyczących charakterystyki antropometrycznej dawnej ludności powiatów płockiego, sierpskiego i płońskiego (z cmentarzysk rzędowych).

Przy rozkopywaniu licznych w powiatach płockim, płońskim i sierpskim cmentarzysk rzędowych, udało mi się zebrać dosyć znaczną kolekcję (58) czaszek kopalnych, pochodzących, o ile się zdaje, z czasów przed przyjęciem przez nas chrześcijaństwa, gdyż w żadnym z tych cmentarzysk nie znalazłem śladów krzyżyka lub czegoś podobnego, co by nam mogło przypominać zwyczaje chrześcijańskie, jakkolwiek w jednym jedynym grobie, na cmentarzysku orszymowskim, znaleźliśmy pod czaszką monetę, uznaną za pochodzącą z czasów Kazimierza Odnowiciela. Na zasadzie tego nieli-

cznego, zapewne dosyć jednak poważnego materiału chciałbym spróbować określić, do jakiego typu w ogólnych zarysach (szczegółami zajmę się później) należała dawna ludność naszej okolicy, która, jak wiemy z historii, wspólnie z właściwymi Polanami, należała do liczby pierwszych budowniczych naszej ojczyzny. Czaszki, zbadane przeze mnie, pochodzą zaledwie z kilku ementarzysk, a mianowicie: w pow. płockim: 1) z ementarzyska turowskiego—13 czaszek, 2) z blichowskiego—2, 3) z rogowskiego—1, 4) z orszymowickiego—2, 5) ze święcieckiego—1; w pow. sierpskim: 6) z krasńskiego (wieś Krasino-Smoszewo—4 i 7) z romatowskiego—1; w pow. płońskim: 8) z sobanickiego—2, 9) z wierzbickiego—1, 10) z kozimskiego (wieś Koziminy)—1, 11) z korzybskiego—6, 12) z pieścickiego (wieś Pieścidla)—1 i 13) z płońskiego—23, wreszcie 14) z przybyszewskiego—1. Jedną czaszkę z ementarzyska płońskiego, jako znaną płytko, pod powierzchnią niemal warstwy ziemi ornej, nie wypełnioną (wewnątrz czaszki) ziemią, a mającą kości mniej stare, niezupełnie pozbawione, na wygląd, części organicznych, ze swych obliczeń, jako niepewną, pochodzącą zapewne z daleko późniejszej epoki, wykluczam; razem więc do obliczenia wejdzie czaszek 58.

Czaszki turowskie wykazały następujące wskaźniki: 1) 64,87, 2) 73,91, 3) 68,00, 4) 72,55, 5) 70,33, 6) 67,18, 7) 73,50, 8) 69,71, 9) 66,67, 10) 67,93, 11) 71,65, 12) 65,98 i 13) 75,29; czaszki blichowskie: 14) 73,30, 15) 68,42, 16) czaszka rogowska 73,91, czaszki orszymowickie: 17) 72,92, 18) 74,56, 19) czaszka wierzbicka 70,85, 20) czaszka przybyszewska 76,19, czaszki krasńskie: 21) 69,23, 22) 74,73, 23) 71,07, 24) 79,57, 25) czaszka romatowska 71,43, czaszki sobanickie: 26) 72,48, 27) 72,47, 28) czaszka kozimska 74,36, czaszki korzybskie: 29) 74,07, 30) 71,33, 31) 71,73, 32) 69,56, 33) 76,59, 34) 76,02, 35) czaszka z Pieścidi 69,63, 36) czaszka ze Święcie 66,49, czaszki płońskie: 37) 68,64, 38) 74,85, 39) 72,72, 40) 72,82, 41) 68,53, 42) 71,42, 43) 72,67, 44) 74,45, 45) 73,96, 46) 68,08, 47) 74,57, 48) 69,84, 49) 70,43, 50) 72,52, 51) 69,63, 52) 72,45, 53) 72,92, 54) 67,35, 55) 80,57, 56) 75,27, 57) 79,44, 58) 74,77 i wykluczone z pomiarów 78,97.

Czaszek o wskaźniku 64,00 do 64,99 było 1

„	„	65,00 — 65,99	—	1
„	„	66,00	—	2
„	„	67,00	—	3
„	„	68,00	—	5
„	„	69,00	—	6
„	„	70,00	—	3
„	„	71,00	—	6
„	„	72,00	—	10
„	„	73,00	—	5

Czaszek o wskaźniku 74,00 do 74,99	było	7
„ „ 75,00	—	2
„ „ 76,00	—	3
„ „ 77,00	—	—
„ „ 78,00	—	—
„ „ 79,00	—	3
„ „ 80,00 — 80,99	—	1

Najczęściej więc, bo w 10 wypadkach na 54, wśród naszych czaszek spotyka się wskaźnik główny czaszki 72,00. Wogóle czaszki o typie prawdziwie podłużnym wynoszą 83,4%, o typie względnie podłużnym 9,3% — razem 92,7%, o typie średniogłowym 5,5% i o typie podkrótkogłowym 1,8%; a więc ludność naszych okolic w dobie poprzedzającej przyjęcie chrześcijaństwa i za panowania pierwszych Piastów była prawie czysto podłużnogłowa, z niewielką zaledwie domieszką typów średnio- i podkrótkogłowych. Domieszka ta mogła powstać wskutek obecności wśród naszej ludności typów obcych, ale mogła też być wynikiem pewnych odchyłeń chorobliwych w rozwoju czaszki.

Dosyć duża liczba czaszek, szczególnie z cmentarzyska płońskiego, miała zachowane kości twarzy w takim stanie, że można było wymierzyć stosunek długości do szerokości, czyli tak zwany wskaźnik twarzy. Okazał się on u czaszki:

1) z VI	grobu z Turowa	53,43
2) „ II	„ „ Orszynowic.	47,72
3) „ IX	„ „ Korzybia	51,82
4) „ I	„ „ Blichowa	48,48
5) „ —	„ „ Przybyszewa	56,52
6) „ II	„ „ Blichowa	55,83
7) „ IV	„ „ Krasina	50,00
8) „ I	„ „ Płońska	53,43
9) „ II	„ „ „	56,20
10) „ IV	„ „ „	60,65
11) „ V	„ „ „	45,28
12) „ VI	„ „ „	54,20
13) „ VII	„ „ „	57,66
14) „ VIII	„ „ „	50,00
15) „ IX	„ „ „	48,53
16) „ X	„ „ „	61,11
17) „ XI	„ „ „	53,68
18) „ XII	„ „ „	56,92
19) „ XIII	„ „ „	57,50

20) z XVI grobu z Płońsa	53,15
21) „ XVII „ „ „	53,85
22) „ XVIII „ „ „	51,61
23) „ XIX „ „ „	53,54
24) „ XXI „ „ „	54,30
25) „ XXIII „ „ „	60,31

A więc typ wązkolicy wynosi 21 — czyli 84%
szerokolicy „ 4 — „ 16%.

W 41 grobach udało się, zwykle w przybliżeniu, wymierzyć długość szkieletów, która wynosiła.

dla szkieletów o cechach męskich		o cechach żeńskich:	
Z cmentarzyska turowskiego	1) 175 <i>cm</i>	1) 130,0 <i>cm</i>	
„ „	2) 184 „	2) 165,0 „	
„ „	3) 195,5 „	3) 183,0 „	
„ „	4) 173,0 „		
„ „	5) 183,0 „		
„ „	6) 185,0 „		
„ „	7) 190,0 „		
„ przybyszewskiego	8) 187,0 „		
„ żochowskiego	9) 188,0 „		
„ „	10) 175,0 „		
„ zbyszyńskiego	11) 192,0 „		
„ orszymowickiego	12) 200,0 „		
„ wieclawskiego	13) 185,0 „		
„ sobanickiego	14) 176,0 „	4) 162,0 „	
„ krasinickiego	15) 167,0 „	5) 161,0 „	
„ „	16) 182,0 „	6) 158,0 „	
„ „	17) 171,0 „		
„ romatowskiego		7) 167,0 „	
„ kozimińskiego	18) 180,0 „		
„ korzybskiego	19) 190,0 „	8) 188,0 „	
„ „	20) 177,0 „	9) 142,0 „	
„ „	21) 200,0 „		
„ „	22) 193,0 „		
„ „	23) 203,0 „		
„ „	24) 194,0 „		
„ święcickiego	25) 182,0 „	10) 136,6 „	
„ płońskiego	26) 175,0 „	11) 151,0 „	

Z cmentarzyska płońskiego	27)	161,9 <i>cm</i>	12)	159,0 <i>cm</i>
"	28)	164,0 "	13)	160,0 "
	razem	5127,5 <i>cm</i>		2052,6 <i>cm</i>
	średnio	183,1 "		157,9 "

Wzrost według tych pomiarów wykonanych częściowo i przez ś. p. Tarczyńskiego, wypadł dla mężczyzn niezmiernie wysoki, bo o 16 *cm* wyższy od wzrostu obecnych płońskich chłopów, a o 13 od wzrostu szlachty; gdybyśmy nawet liczyli jakie 10 *cm* na rozsuniecie się strupieszalnych kości, to i tak otrzymalibyśmy 173,1, a więc wzrost wysoki; natomiast dla kobiet wypadł nam wzrost zaledwie o 3,2 *cm* wyższy od wzrostu obecnych płońskich chłopek, a o 2,3 *cm* od szlachcianek. Jakkolwiek pomiary wzrostu, dokonane na szkieletach, nie mogą rościć pretensyi do ścisłości, niemniej jednak w przybliżeniu wykazują one nam, że ludność dawniejsza badanych przeze mnie powiatów była wysoka. Z zestawienia powyżej przytoczonych danych z dosyć znaczną dozą prawdopodobieństwa możemy wywnioskować, że dawna (mniej więcej z X, XI i XII wieku) ludność naszych okolic należała do typu wysokiego wązkolicego długogłowca.

Leon Rutkowski.